

М. В. Штань,
к. е. н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
Національна академія управління
ORCID ID: 0000-0002-4938-555X

DOI: 10.32702/2306-6814.2022.4.54

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

M. Shtan,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department
of International Economic Relations, National Academy of Management

GLOBALIZATION DETERMINANTS OF FOREIGN ECONOMIC POLICY OF A COUNTRY

У статті проаналізовано значення та роль зовнішньоекономічної політики у системі засобів впливу держави на розвиток економічних процесів. Досліджено поширення політики економічного протекціонізму в умовах загострення конкуренції між країнами за доступ до національних ринків. Розкрито теоретичні засади впливу урядів з використанням інструментарію регулятивного впливу на функціонування економіки за умов глобальної конкуренції. Доведено, що залежність національної економіки від вузького діапазону експорту породжує ризики, пов'язані з відсутністю диверсифікації й посилює вразливість, пов'язану з економічною відкритістю.

Визначено, що держава покликана підтримувати суб'єкти національного підприємництва, бути активною учасницею світогосподарських відносин. Звертається увага на те, що на міжнародній арені широко використовуються неекономічні методи розв'язання підприємницьких проблем. Акцентовано увагу на перспективних напрямках підвищення ефективності впливу зовнішньоекономічної політики на процеси досягнення конкурентоспроможності національними компаніями на основі виваженої державної стратегії в умовах глобальної конкуренції. Обґрунтовано необхідність пошуку інструментарію ефективної державної підтримки виходу українських експортерів на нові ринки збуту з продукцією високого ступеня переробки.

Доведено, що на нинішньому етапі розвитку Україні не обійтися без державної підтримки і посилення захисту національного виробника. Зроблено висновок про те, що застосування системного та комплексного підходу на основі урахування світових трендів, оцінки впливу на бізнес і суспільство, національний і локальний рівень економічної активності забезпечить належну реалізацію державної зовнішньоекономічної політики.

The article analyzes the importance and role of foreign economic policy in the system of means of state influence on the development of economic processes. The spread of the policy of economic protectionism in the conditions of intensification of competition between countries for access to national markets is studied. Theoretical bases of government influence with the use of tools of regulatory influence on the functioning of the economy in the conditions of global competition are revealed. The dependence of the national economy on a narrow range of exports has been shown to create risks associated with a lack of diversification and increase the vulnerability associated with economic openness. This indicator largely depends on the structure of the national economy. It is established that the export of key materials and raw materials is a negative phenomenon. It is determined that the dependence on strategic imports indicates the extent to which the country's economy needs to import raw materials to ensure its own production. The resource recipient country has been found to be highly dependent on the supplier, which has a negative impact on its economic security.

It is determined that the state is called to support the subjects of national entrepreneurship, to be an active participant in world economic relations. It is noteworthy that non-economic methods of solving business problems are widely used in the international arena. This makes it clear that a strong state is now needed not only to ensure a level playing field in the domestic market, but also to support national entrepreneurship in world markets.

Emphasis is placed on promising ways to increase the effectiveness of the impact of foreign economic policy on the processes of achieving competitiveness of national companies on the basis of a balanced state strategy in global competition. The results of the study prove the need to reformat the state economic regulation, change its key emphases in order to increase the effectiveness of state influence on economic activity. The potential risks associated with the consolidation and strengthening of mostly raw material specialization of Ukrainian exports and, consequently, the preservation of the raw material structure of Ukraine's economy in general have been revealed. Attention is drawn to the need to find tools for effective state support for Ukrainian exporters to enter new markets with highly processed products.

It is proved that at the current stage of Ukraine's development the government support and protection of the national producer is necessary in order to help competitive enterprises, sectors and sectors of the economy to compete with imports. It is concluded that the application of a systematic and integrated approach based on global trends, assessing the impact on business and society, national and local level of economic activity will ensure the proper implementation of state foreign economic policy.

*Ключові слова: глобалізація, держава, зовнішньоекономічна політика, експорт, імпорт, торговельні угоди.
Key words: globalization, state, foreign economic policy, export, import, trade agreements.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Глобалізація є об'єктивною закономірністю сучасної епохи. Глибинні глобалізаційні процеси актуалізують питання про роль держави в економіці, її відповідальність за історичну перспективу національного господарства та країни загалом, реалізацію суспільних інтересів в усіх сферах життя. Економічним базисом, який визначає роль держави у системі захисту національної економіки, є її участь у багатограних процесах суспільного відтворення, забезпеченні економічної могутності країни, її безпеки та добробуту домашніх господарств. Необхідністю виконання комплексу вкрай важливих економічних, соціальних, суспільно-політичних та цілого ряду інших функцій обумовлені роль та місце держави за сучасних умов. Саме низкою вкрай важливих завдань урешті-решт обумовлюються значення та роль сучасної держави, а також детермінуються її функції. Зовнішньоекономічна політика належить до числа найбільш дієвих напрямів економічної політики держави, оскільки впливає на динаміку експортно-імпортних операцій, значною мірою регулює стан платіжного балансу, формує привабливість країни для іноземних інвесторів, сприяє підвищенню конкурентоспроможності суб'єктів національного підприємництва на світових ринках. Особливої актуальності питанням посилення ролі держави у регулюванні зовнішньоекономічних процесів надає необхідність подолання глобальної пандемії, що спричинена вірусом SARS-CoV-2.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що зазначеній тематиці присвячено значну кількість наукових публікацій. Це пояснюється тим, що вчені всього світу намагаються обґрунтувати напрями зменшення впливу пандемії на економічні процеси. Складний та багатограний спектр аналізу проблем інституційного

забезпечення політики протидії глобальній пандемії привернув дослідницько-аналітичну увагу багатьох вчених як в Україні, так і у багатьох країнах світу. Вказана проблематика проаналізована у працях таких вчених: І. Гужва, Т. Єфименко, Є. Іванов, Я. Котляревський, О. Кравчук, О. Курченко, А. Овечкіна, О. Саліхова, А. Соколовська, Т. Осташко, Ю. Уманців, З. Хайдуова, О. Яременко та ін. Водночас глибокий аналіз проблематики активізації державної політики, спрямованої на усунення наслідків глобальної пандемії, потребує подальших ґрунтовних досліджень.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є розкриття новітніх тенденцій формування зовнішньоекономічної політики держави за умов сучасних глобалізаційних викликів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Економіка XXI ст. є нестабільною системою високого еволюційного ступеня розвитку, яку детермінують значний рівень взаємозалежності між усіма внутрішніми елементами, існування упорядкованих та структурованих взаємозв'язків між ними, здатність до самоорганізації, інституційна обумовленість взаємодії її суб'єктів, підтримання рівноваги в узгодженні цілої низки інтересів у геополітичній, соціальній, екологічній, науково-технологічній та інших сферах. На рисунку 1 наведено основні детермінанти формування нового виміру глобального соціально-економічного розвитку.

Проведений аналіз дає змогу дійти висновку про те, що економічну відкритість можна виміряти як співвідношення міжнародної торгівлі до ВВП. Високий ступінь економічної відкритості робить країну вразливою до зовнішніх економічних шоків, які вона не в змозі контролювати. Економічна відкритість є характерною для більшості економік світу, оскільки обумовлена потребою ефективно виробляти асортимент товарів і послуг,

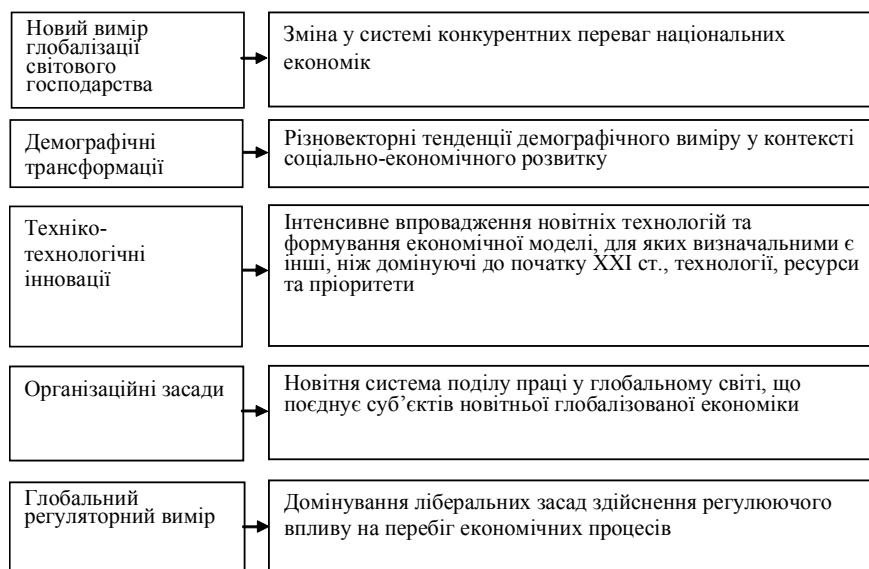

Рис. 1. Детермінанти формування нового формату економічного розвитку за умов глобалізації

Джерело: складено авторкою за результатами власних досліджень та узагальнень.

необхідних для задоволення сукупного попиту. У разі, коли економіка країни обмежена вузьким колом продукції, то їй доведеться покладатися на імпорту для того, щоб обслуговувати значну частину своїх внутрішніх потреб. Можна стверджувати, що політика держави здатна впливати на відкритість у міжнародній торгівлі. Однак практичний досвід показав, що торговельна політика, як правило, впливає більшою мірою на структуру зовнішньоторговельних потоків країни, ніж на їх сукупний розмір. Крім того, очевидно, що відкритість у міжнародній торгівлі може стати фактором економічного зростання, оскільки вона показує, що країна успішно інтегрується у міжнародні ринки. Водночас активніше беручи участь у міжнародній торгівлі, країна може піддаватися більш сильним зовнішнім шокам, на які вона має неістотний вплив [1].

Залежність від вузького діапазону експорту породжує ризики, пов'язані з відсутністю диверсифікації, і посилює вразливість, пов'язану з економічною відкритістю. Цей показник значною мірою залежить від особливостей структури національної економіки. Негативним чинником є експорт основних матеріалів та сировини, а також вузлів у промисловому виробництві, які не диверсифікуються. Залежність від стратегічного імпорту демонструє, якою мірою економіка країни потребує увезення сировини та матеріалів для забезпечення національного виробництва. Зазначений показник можна виміряти як відношення імпорту енергоносіїв, продовольства або промислових товарів до ВВП та залежить від розміру країни, наявності ресурсів, а також можливостей для імпортозаміщення. Доволі негативним явищем є залежність від постачання енергоресурсів, оскільки таким чином країна-реципієнт ресурсів потрапляє у значну залежність від постачальників, що негативно впливає на стан національної економічної безпеки.

Здатність економіки швидко відновлюватися пов'язана з її гнучкістю, що дозволяє їй подолати вплив зовнішніх шоків. Ця здатність буде обмеженою, якщо існує тенденція до бюджетних дефіцитів або високого

рівня безробіття. З іншого боку, ця здатність може зростати, коли економіка володіє гнучкими інструментами політики, які вона може використовувати для протидії наслідкам негативних зовнішніх імпульсів. Спроможність протистояти шоку також є одним із видів стійкості економіки. Зазначений вид стійкості пов'язаний з прямою протидією зовнішнім шокам. Негативний ефект шоку може бути нівельований таким чином, що такий вплив на економіку буде незначним. Цей тип стійкості виникає, коли в економіці існують механізми ендogenous реагування для зменшення наслідків негативних шоків. Наприклад, наявність мобільної висококваліфікованої робочої сили може виступати інструментом поглинання шоків, оскільки негативні шоки зовнішнього попиту, що впливають на певний сектор економіки, можна доволі легко знейтралізувати на основі переходу ресурсів в інший сектор, де має місце більш високий попит [2].

Спроможність економіки уникати шоків є ще одним видом економічної стійкості. При цьому йдеться про базовий показник стійкості, що може розглядатися як протилежний до економічної вразливості. Стійкість економіки до шоків є її здатністю реагувати та адаптуватися як до зовнішніх, так і до внутрішніх подразників, зберігаючи стабільні темпи економічного зростання. Це той бар'єр для захисту економіки, який дає змогу їй функціонувати стабільно, вчасно адаптуючись до змін глобального середовища.

Макроекономічна стійкість до шоків визначається трьома способами. Перший підхід — на основі стандартного аналізу ділових циклів з розподілом економічних показників на загальнотрендові та циклічні компоненти, та асоціюючи циклічні компоненти з тимчасовими відхиленнями від тренду. Другий підхід передбачає пристосування до шоків та вивчення на основі варіативної методології, аналізуючи реакцію макроекономічних змінних на непередбачувані шоківі імпульси. Також використовується динамічне моделювання рівноваги, де структурна модель економіки, параметри якої розрахо-

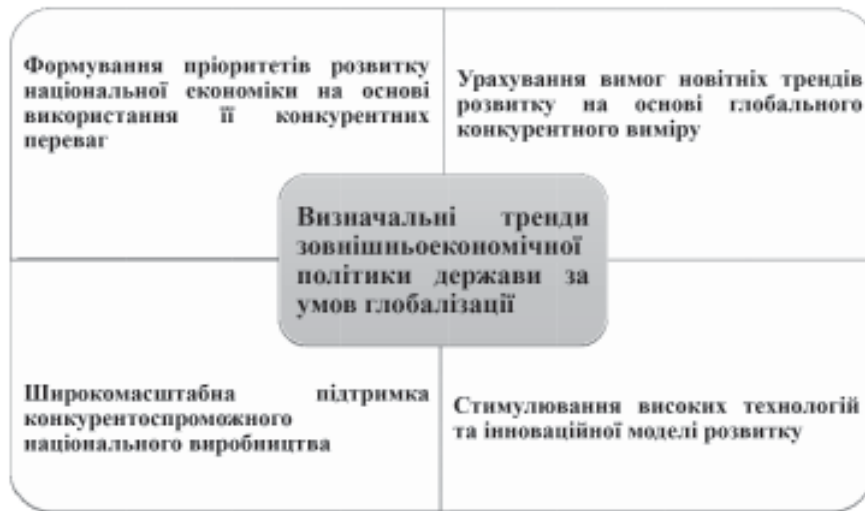

Рис. 2. Визначальні тренди зовнішньоекономічної політики держави в умовах глобалізації

Джерело: складено авторкою за результатами власних досліджень та узагальнень.

вуються, використовується для визначення впливу шоків на економіку [3].

Необхідно погодитися з обгрунтованою думкою про те, що на нинішньому етапі розвитку в Україні доцільно застосовувати державну підтримку і посилення захисту національного виробництва. Це необхідно для того, щоб допомогти конкурентоспроможним підприємствам, секторам і галузям економіки витримувати конкуренцію з імпортом. При цьому не йдеться про встановлення високих тарифів чи різноманітних нетарифних бар'єрів на шляху проникнення іноземних товарів, послуг і капіталу на український ринок, тому що в цьому випадку неминуха консервація технічної відсталості та високої ресурсомісткості національної економіки, збереження непридатних форм організації господарської діяльності [4; 5]. Такий захист не повинен перешкоджати звільненню економіки від неефективних компаній, повній або частковій заміні імпортом окремих видів національної продукції [6]. Визначальні тренди зовнішньоекономічної політики держави зображено на рисунку 2.

Отже, держава може всебічно підтримувати національні компанії, ставати активним суб'єктом світогосподарських відносин. Слід враховувати й те, що на міжнародній арені широко використовуються неекономічні методи вирішення підприємницьких проблем. Звідси очевидною стає необхідність того, що економічно і політично сильна держава нині необхідна не тільки для гарантування дотримання рівних умов на внутрішньому ринку, але й для підтримки національного підприємництва на світовому рівні [7; 8].

Показовим у цьому зв'язку є детальний аналіз реалізації зовнішньоекономічної політики нашої держави на прикладі взаємин з Туреччиною, яка є одним із найважливіших торговельних партнерів України та третім за величиною ринком збуту українських товарів (після Китаю та Польщі), на який припадає близько 5% щорічного експорту. Фахівцями аналітичного центру CMD-Ukraine разом з Державним науково-дослідним інститутом інформатизації та моделювання економіки проведено детальний макроекономічний аналіз наслідків підписання Україною угоди про зону вільної торгівлі з Туреччиною. При цьому було зроблено висновок про

те, що протягом 2008—2020 рр. український експорт товарів до Туреччини скоротився з 4,6 млрд дол. до 2,4 млрд, а частка сировини у ньому зросла з 16,7% до 52,3%. Частка продукції машинобудування при цьому скоротилася до вкрай незначних 3% [9].

Так, зокрема, у 2021 р. обсяги українського експорту до Туреччини зросли на 70%, сягнувши 4,1 млрд дол., однак це винятково сировинна складова зростання, спричинена сприятливою кон'юктурою на світових ринках. На довгострокову динаміку українських торговельних відносин із цією країною це значного впливу не матиме. Натомість Туреччина сформувала диверсифіковану структуру експорту в Україну, в основі якої перебуває системна і ґрунтівна політика уряду, спрямована на сприяння національним виробникам. Унаслідок цього Україна імпортує з Туреччини здебільшого продукцію машинобудування (24%), легкої промисловості (16%), овочі і фрукти (13%). З урахуванням торгівлі послугами Україна вже мала від'ємне сальдо торгівлі з Туреччиною у 2019 р. та 2020 р. [9].

У той час, як Україна здійснювала лібералізацію торгівлі відповідно до вимог СОТ й відмовилася від активної промислової політики, Туреччина сформувала розгалужену систему державної підтримки власних компаній. В основі цієї політики перебуває Програма заохочення інвестицій, яка передбачає пакет стимулів, що охоплюють звільнення від сплати імпорту ПДВ і ввізного мита на обладнання, від сплати податку на прибуток і внесків на соціальне страхування, відшкодування ПДВ у разі інвестицій в основний капітал, безоплатне виділення земельних ділянок тощо. Обсяг наданих стимулів залежить від регіону, де реалізовується інвестиційний проєкт, галузі виробництва (для більш пріоритетних галузей уряд надає ширші преференції), розміру інвестицій, наявності в інвестиційному проєкті потенціалу імпортозаміщення [5; 9].

Водночас у Туреччині діє окрема державна програма стимулювання інвестицій в інновації та розробки, а також надається додатковий пакет преференцій для інвесторів, що розміщують своє виробництво в інвестиційних зонах. У вказаних зонах виробники можуть отримати ще й звільнення від оподаткування оплати праці

найманих працівників, звільнення від сплати податку на нерухомість, від місцевих податків тощо. Натомість в Україні фактично діє програма часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки національного виробництва. На початковому етапі перебуває й українське законодавство, яке покликане надати дієві преференції для суб'єктів індустріальних парків. Ніяк не розпочне повноцінної діяльності Експортно-кредитне агентство, яке виконує лише функцію страхування експортних контрактів. Беручи до уваги абсолютно різні масштаби державної підтримки підприємств в Україні й Туреччині, переважна більшість українських виробників не надто активно розглядають турецький ринок як перспективний для продажу своїх товарів з огляду на об'єктивну неможливість конкурувати з місцевими компаніями, що користуються широким спектром преференцій. Водночас багато українських виробників дедалі більше потерпають від експансії субсидованої турецької продукції на внутрішній ринок України [9].

Внутрішній ринок Туреччини надійно захищений також й високими ставками ввізних мит. Найвищі ввізні мита встановлено у цій країні для сільськогосподарської продукції (перш за все продукції тваринництва), де для 76 тарифних ліній застосовується найвища ставка розміром 225%. Це, зокрема, свіже, охолоджене або заморожене м'ясо, а також живі свині. Найвища ставка ввізного мита на молочну продукцію у Туреччині становить 180%, а на фрукти й овочі — 148%, каву, чай — 145%, зернові — 130%, цукор, кондитерські вироби — 135%. Середня ставка ввізного мита у Туреччині становить 10%, а для сільськогосподарської продукції — 42,3% [2; 9]. До того ж при вступі до СОТ Туреччина зв'язала лише близько половини своїх мит, тому для дуже широкої номенклатури продукції вона не обмежена зобов'язаннями зберігати поточні ставки мит і може будь-коли їх піднімати, якщо виникне необхідність захистити внутрішніх виробників. Більш того, поряд із ввізним митом у Туреччині стягуються й інші податки з імпорту, зокрема, муніципальний збір, транспортний збір та збір у Фонд масового житла. При цьому в Україні найвищу ставку імпортного мита встановлено для цукру-сирцю на рівні 50%. Середня ставка мита становить 4,5% (на продукцію сільського господарства — 9,2%). При вступі до СОТ Україна зв'язала всі 100% своїх мит і зобов'язалася не використовувати будь-які інші податки чи збори з імпортової продукції [2; 9].

Туреччина має угоди про ЗВТ з двадцятьма країнами світу, Митний союз із ЄС й здебільшого в усіх зазначених угодах ринок переробленої сільськогосподарської продукції виключено з режиму лібералізації. Партнерам за зонами вільної торгівлі Туреччина надає лише незначні тарифні квоти на сільськогосподарські товари. Доволі часто у рамках тарифних квот ставки ввізних мит не є нульовими, а лише дещо зниженими порівняно з початковим рівнем. Водночас Туреччина здебільшого зберігає у межах зон вільної торгівлі й право збільшувати ввізні мита на металургійну продукцію за певних обставин. Саме принципова позиція уряду Туреччини щодо ринку сільськогосподарської продукції та металів є основною причиною, чому переговори про створення зон вільної торгівлі з Україною тривали так довго. Проведені фахівцями оцінки перспектив створення зони

вільної торгівлі України з Туреччиною за нинішніх умов дають змогу дійти висновків про те, що лібералізація двосторонньої торгівлі на турецьких умовах призведе до скорочення ВВП України на 1,5%, а переробної промисловості — на 8,8%. На відчутне зростання експорту Україні у такому разі не варто сподіватися, тоді як імпорт збільшиться майже на 4,1% [2; 8; 9].

Водночас слід розглянути й такий вектор розвитку подій, за якого Україна домагається, серед іншого, хоча б часткової та відчутної лібералізації доступу на турецький ринок сільгосптоварів і металургійної продукції. При цьому Україна зберігає низку своїх мит на найбільш чутливу продукцію, у тому числі на цемент, добрива, продукцію легкої промисловості, вироби з кераміки, побутові електроприлади, продукцію автомобілебудування. Якщо взяти до уваги швидке нарощування Туреччиною експортного потенціалу, то незабаром цей ефект буде перекрито активною експансією турецьких товарів на український ринок.

Отже, за найбільш виваженого врахування інтересів українських суб'єктів підприємництва та збереження низки винятків з лібералізації, зона вільної торгівлі сформує суттєві ризики для подальшого розвитку української економіки. Пріоритетним напрямом посилення торговельно-економічної співпраці України з Туреччиною має стати залучення турецьких прямих іноземних інвестицій, відкриття компаній із турецьким капіталом у межах індустріальних парків України, стимулювання локалізації турецьким підприємствами свого виробництва у нашій країні для доступу у сфері публічних закупівель продукції машинобудування [2; 9].

Україна та Туреччина 3 лютого 2022 р. підписали угоду про зону вільної торгівлі. Основна позиція угоди — встановлення Туреччиною 0% мит на 10 337 товарних позицій, що становить 95% від загальної кількості товарів, що експортуються Україною. Крім того, ще на 1348 товарних позицій діятимуть тарифні квоти або зменшені мита. Завдяки встановленню 0% мита на постачання у Туреччину зернових Україна отримає покращені умови доступу на турецький ринок переробленої аграрної продукції. Також зазначеною угодою передбачається повне скасування турецьких мит на промислову продукцію [10].

Для забезпечення розвитку української металургії Україна залишила за собою право застосовувати експортне мито на вивезення металообробки, водночас Туреччина відкриває внутрішній ринок для українського металу, а для п'ятсот десяти із вісімсот сорока товарів металургії встановлюється нульове мито. До того ж на сто тридцять металургійних товарів встановлено часткове зменшення мита. Також для ста шістдесяти семи товарів металургії надаються квоти щонайменше 411 тис. тонн.

Крім того, Україна збереже дію мит на вживані автомобілі й одяг та встановлює три— та п'ятирічні перехідні періоди мит на транспортні засоби та продукцію легкої промисловості. Також товар, що виробляється з турецької сировини після активування угоди, вважатиметься українським і зможе безмитно потрапити на ринки всіх європейських країн, згідно з сертифікатом EUR 1. За оцінками, угода матиме спільний позитивний ефект для економіки України, а у галузях, які працюватимуть на експорт, будуть створені нові робочі місця, формуватиметься додана вартість, сплачуватимуться податки до бюджетів усіх рівнів. За попередніми про-

гнозами, вказана угода щорічно сприятиме 2,2% приросту ВВП та 2,6% приросту доходів домашніх господарств [10]. Очевидно, що для аналізу наслідків підписання згаданої угоди потрібен певний період, коли можна буде робити перші висновки на основі аналізу статистичної інформації про динаміку українсько-турецьких торговельних відносин.

ВИСНОВКИ

Таким чином, проведений аналіз дає змогу дійти висновку про те, що зовнішньоекономічна політика має ґрунтуватися на виважених підходах, що базується врахуванні найкращих світових практик та брати до уваги сучасні глобалізаційні виклики. Сучасний стан світової економіки відзначається впливом високого рівня невизначеності та ризиків, з якими компаніям не доводилося стикатися раніше. Тому важливими інструментами досягнення консенсусу щодо цільових орієнтирів підвищення рівня та обґрунтованості державної зовнішньоекономічної політики мають стати створення оптимальних траєкторій активного використання Україною регулятивного інструментарію у глобальному конкурентному середовищі. Зовнішньоекономічна політика України має спрямовуватися на усунення асиметричності в умовах торгівлі між нашою країною та її торговельними партнерами. Для України досягнення конкурентних переваг у системі міжнародної торгівлі залежить від ефективності реалізації державної політики та докорінного оновлення підходів до часто необґрунтованого відкриття внутрішнього ринку для імпортованих товарів та застосування виважених інструментів, спрямованих на підтримку національних експортерів.

Література:

1. Яременко О. Інституційні механізми подолання суперечностей між глобалізацією та локалізацією. Економічна теорія. 2021. № 4. С. 56—72. doi.org/10.15407/etet2021.04.056
2. Осташко Т.О. Багатополарність світової торгівлі: виклики і "коридор можливостей" для України. Економіка та прогнозування. 2021. № 4. С. 29—52. doi.org/10.15407/eip2021.04.029
3. Уманців Ю.М., Кравчук О.О. Інституційна обумовленість економічних функцій держави. Економічна теорія та право. 2017. № 4. С. 93—105
4. Hajduova Z., Coronicova Hurajova J., Smorada M., Srenkel L. Competitiveness of the Selected Countries of the EU with a Focus on the Quality of the Business Environment. Journal of Competitiveness. 2021. Vol. 13. Is. 4. Pp. 43—59. https://doi.org/10.7441/joc.2021.04.03
5. Єфименко Т.І. Кризові трансформації соціально-економічних систем. Фінанси України. 2021. № 11. С. 7—20. doi.org/10.33763/finukr2021.11.007
6. Овечкіна А.О. Теоретико-методологічні засади дослідження сучасних моделей власності: взаємодія основних базисних підходів: монографія: Северодонецьк: СХУ імені В. Даля, 2021. 483 с.
7. Саліхова О.Б., Курченко О.О. Державна політика інноваційного розвитку стартапів в інтересах внутрішнього економічного розвитку: кращі зарубіжні практики та рекомендації для України. Український соціум. 2020. № 4. С. 57—80. doi.org/10.15407/socium2020.04.057
8. Kotlyarevskyy Ya., Sokolovska A. Theoretical and Applied Aspects of the Development of Reform Institutions in Global and National Context. Science and Innovation. 2021. Vol. 17. № 5. Pp. 3—19. doi.org/10.15407/scine17.05.003
9. Гужва І., Іванов Є. Чи вигідна Україні зона вільної торгівлі з Туреччиною? URL: https://zn.ua/ukr/macrolevel/chi-vihidna-ukrajini-zona-vilnoji-torhivli-z-turechchinoju.html
10. Україна та Туреччина підписали угоду про зону вільної торгівлі. Що це дасть. URL: https://ukr-news.com/news/831348-ukraina-i-turtsiya-podpisali-soglashenie-o-zone-svobodnoj-torgovli-chto-eto-dast

References:

1. Yaremenko, O. (2021), "Institutional mechanisms for overcoming the contradictions between globalization and localization", *Ekonomichna teoriia*, vol. 4, pp. 56—72. doi.org/10.15407/etet2021.04.056
2. Ostashko, T.O. (2021), "Multipolarity of the world trade: challenges and "corridor of opportunities" for Ukraine", *Ekonomika ta prohnouzuvannia*, vol. 4, pp. 29—52. doi.org/10.15407/eip2021.04.029
3. Umantsiv, Yu.M. and Kravchuk, O.O. (2017), "Institutional conditionality of economic functions of the state", *Ekonomichna teoriia ta pravo*, vol. 4, pp. 93—105.
4. Hajduova, Z., Coronicova Hurajova, J., Smorada, M. and Srenkel, L. (2021), "Competitiveness of the Selected Countries of the EU with a Focus on the Quality of the Business Environment", *Journal of Competitiveness*, vol. 13, no. 4, pp. 43—59. https://doi.org/10.7441/joc.2021.04.03
5. Yefymenko, T.I. (2021), "Crisis transformations of socio-economic systems", *Finansy Ukrainy*, vol. 11, pp. 7—20. doi.org/10.33763/finukr2021.11.007
6. Oviechikina, A.O. (2021), *Teoretyko-metodolohichni zasady doslidzhennia suchasnykh modelej vlasnosti: vzaiemodiia osnovnykh bazysnykh pidkhodiv* [Theoretical and methodological principles of research of modern property models: the interaction of basic basic approaches], SNU imeni V. Dalia, Sieveredonets'k, Ukraine.
7. Salikhova, O.B. and Kurchenko, O.O. (2020), "State policy of the innovative start-up development in the interest of endogenous economic development: best foreign practices and recommendations for Ukraine", *Ukrains'kyj sotsium*, vol. 4, pp. 57—80. doi.org/10.15407/socium2020.04.057
8. Kotlyarevskyy, Ya. and Sokolovska, A. (2021), "Theoretical and Applied Aspects of the Development of Reform Institutions in Global and National Context", *Science and Innovation*, vol. 17, no. 5, pp. 3-19. doi.org/10.15407/scine17.05.003
9. Huzhva, I. and Ivanov, Ye. (2022), "Is Ukraine benefiting from a free trade zone with Turkey?", available at: https://zn.ua/ukr/macrolevel/chi-vihidna-ukrajini-zona-vilnoji-torhivli-z-turechchinoju.html (Accessed 25 Jan 2022).
10. Molchanova, K. (2022), "Ukraine and Turkey sign a free trade agreement. What will it give", available at: https://ukrnews.com/news/831348-ukraina-i-turtsiya-podpisali-soglashenie-o-zone-svobodnoj-torgovli-chto-eto-dast (Accessed 25 Jan 2022).

Стаття надійшла до редакції 07.02.2022 р.